

مرز جنوب لبنان بود. با برنامه‌های فکری و عقیدتی این گروه، کم‌کم بچه‌ها از سایر گروه‌ها، جذب این گروه شدند. بعد جنگ داخلی لبنان شروع شد که بین فلسطینی‌های ساکن لبنان و مسیحیان بود و امام موسی صدر با این جنگ مخالف بود و می‌گفت اولاً قضیه فلسطین باید فقط مقاومت علیه اسرائیل باشد. و نباید در اینجا بجنگند. ثانیاً مخالف جنگ طوایف بود. حتی یک بار در هنرستانی در بیروت به خاطر جنگ بین شیعیان و مسیحیان در منطقه‌ای در بیروت اعتصاب کرد و گفت: اگر کسی یک مسیحی را بکشد مثل این است که مرا کشته. در این موقع فلسطینیان زیاد به دنبال مقاومت علیه اسرائیل نبودند. اما از آن موقع امام موسی صدر در فکر مقاومت بوده و تشکیلاتی را با عنوان «فوج المقاومة اللبنانية حرکة المحرومین» بنا نهاد که تشکیلات آموزش نظامی بود و این زمانی است که ۳ و ۴ سال است شهید چمران به لبنان آمده است و در این میان امام خمینی (ره) نیز نامه‌ای برای امام موسی صدر فرستاد. که از شهید چمران در آن تعریف کرده بود. بعدها امام موسی صدر با شهید چمران آشنا شد و هر دو ارتباط بسیار صمیمانه‌ای با هم پیدا کردند. امام موسی صدر مؤسسه‌ای ساخته بود به نام «جبل عامل» که شهید چمران مدیر آن شد. از آن موقع ارتباط این دو خیلی بیشتر شد و امام موسی صدر هر کاری می‌خواست بکند با شهید چمران مشاوره می‌کرد و شهید چمران دست راست امام موسی صدر شده بود.

امام موسی صدر از نظر شما چه ویژگی‌هایی داشت؟
امام موسی صدر نهضت قهرمانانه خود را با تکیه بر آگاهی و وحدت بی نظیری آغاز کرد و فریادهای او از مناطق مختلف کشور از مساجد تا کلیساها به گوش می‌رسید و اصلاح ساختار قدرت سیاسی در لبنان مهمترین دغدغه او در مسیر حفظ حقوق شهروندی بود.
منطقه جبل عامل تا سال ۱۹۱۸ میلادی، زیر نظر نظام فئودال بود و به جز فعالیت‌های علمای دین که در مدارس فعال

وقتی که شهید چمران و امام موسی صدر به لبنان آمدند، حزب ا... نبود و کلا شیعیان لبنان در کشور خودشان بسیار محروم بودند. واقعیت این است که از لحاظ اسلامی، اقتصادی و اجتماعی وضعیت بسیار بدی داشتند. شیعیان لبنان بیشتر در جنوب لبنان و بقاع لبنان هستند. در جنوب لبنان ۷۰ تا ۷۵ درصد شیعه هستند.

شیعه نداشتند. در حالی که می‌دانید رئیس مجلس طبق قانون اساسی لبنان باید شیعه باشد، در حالی که او فردی پولدار و صاحب نفوذ بود. او «اقطاع» بود. یعنی کسی که زمین‌دار بوده و مردم روی زمین آن کار می‌کردند. این شخص با امام موسی صدر سازگار نشد و امام موسی صدر با او ۱۸۰ درجه تفاوت داشت و کم‌کم به اختلاف برخوردند و چون کامل اسعد در دولت نفوذ داشت خیلی سعی کرد جلوی حرکت امام موسی صدر را بگیرد و ایشان را حذف کند. امام موسی صدر به جایی رسید که دید بچه‌های شیعه در کشور خودشان خیلی محرومند. وی بسیار سعی کرد بین طوایف هماهنگی‌هایی باشد تا محرومیت شیعه را نشان دهد. مثلاً می‌رفت در کلیسا صحبت می‌کرد و ملاقات‌های زیادی در کشورهای بسیاری داشت. حالا برسیم به مقطع اصلی بحثمان که جنگ داخلی لبنان است. ایشان قبل از جنگ دید که بسیاری از جوانان لبنانی به سراغ احزابی مثل کمونیست‌ها، فالانژها و ... می‌رفتند. امام موسی صدر گفت در اولین قدم باید این جوانان را در یک گروه جمع کنیم. تقریباً قبل از جنگ یک تشکیلات فرهنگی و عقیدتی به نام «حرکة المحرومین» شکل گرفت. در آن وقت اسرائیل در

لطفاً در ابتدا خودتان را معرفی بفرمایید.
بنده صلاح فحص هستم، جانشین مسئول دفتر جنبش امل در ایران.
سؤال اصلی و مهم این است که چه شاخصه‌هایی در جنبش امل بوده و چه شاخصه‌هایی را آقای چمران و امام موسی صدر مد نظر داشته‌اند و ایجاد کرده‌اند که در گروه‌های دیگر اسلامی نیست؟

اولاً وقتی که شهید چمران و امام موسی صدر به لبنان آمدند، حزب ا... نبود و کلا شیعیان لبنان در کشور خودشان بسیار محروم بودند. واقعیت این است که از لحاظ اسلامی، اقتصادی و اجتماعی وضعیت بسیار بدی داشتند. شیعیان لبنان بیشتر در جنوب لبنان و بقاع لبنان هستند. در جنوب لبنان ۷۰ تا ۷۵ درصد شیعه هستند، در بقاع نیز ۶۰ درصد شیعه هستند. قبل از جنگ داخلی لبنان در ۳۰ سال قبل، شیعیان در دولت خیلی مسلط نبودند. در کارهای اداری دولت و کارمندان چندان نفوذ نداشتند و معمولاً می‌گویند شیعیان باید در درجه دوم باشند. قبلاً سید عبدالحسن شرف‌الدین، تقریباً ۶۰ سال پیش، رهبری شیعیان لبنان را عهده‌دار بودند که خیلی ضد فرانسوی‌ها و ضد اشغال‌گران کار کردند، اما وقتی پیر شدند یک بار امام موسی صدر به دعوت ایشان به لبنان رفته و با ایشان ملاقات داشت. از آن موقع، سید عبدالحسن شرف‌الدین از ایشان دعوت کرد به لبنان برگردد و نماینده ایشان باشد و به کارهای شیعیان لبنان رسیدگی کند. پس از وفات امام شرف‌الدین، امام موسی صدر به لبنان برگشت و تلاش کرد ریشه‌های شیعه را بازسازی کند. برای مثال، تصمیم‌گیری کردند که مجلس اسلامی برای همه علماء، مهندسين، و کلا و همه شخصیت‌های شیعه زیر نظر این مجلس باشند. حتی هیأت امنای این مجلس آنها بودند. از آن وقت امام موسی صدر درخواست‌ها و محرومیت‌های شیعه را پیگیری می‌کرد. آن موقع شخصی به نام «کامل اسعد» بود که رئیس مجلس لبنان بود. این‌ها می‌شود گفت که لبنانی بودند اما اصلاً ارتباطی به

عشق روزافزون شیعیان به چمران...

گفت و گو با صلاح فحص،

جانشین مسئول دفتر جنبش امل در ایران

• در آمد
برای کسانی که گوهر وجود چمران را درک کرده‌اند سخن گفتن از او چندان ساده نیست. چرا که وجود عزیز او یادآور مجاهدت‌هایی است که کمتر کسی می‌پذیرد در آن شرایط باشد. صلاح فحص با تحلیل شرایط حضور چمران در لبنان و چگونگی جنبش امل، ما را با ریشه‌های این حرکت و ارتباط او با امام موسی صدر بیشتر آشنا می‌کند.

به خاطر مقاومت و فقر و ... به لبنان آمد. علیرغم اینکه بیش از ۱۰ اختراع در آمریکا و ناسا داشته است. اما کسی بود که هنر والایی داشت. وقتی شخصی چنین صفاتی را دارد حتماً امام موسی صدر توجه ویژه‌ای به ایشان دارد و وقتی هم یک نفر مثل امام موسی صدر باشد شهید چمران دنبال ایشان می‌گشته تا با وی همکاری کند.
عملاً چند مدت بعد از اینکه شهید چمران به لبنان آمد با یکدیگر آشنا شدند؟

ابتدا شهید چمران که به لبنان آمد، مدیر مؤسسه «جبل عامل» شد و تقریباً ۱۰ سال با هم بودند. نه فقط در لبنان با هم بودند، بلکه حتی امام موسی صدر برای انقلاب اسلامی ایران نیز بسیار تلاش کردند و این چیزی بود که شهید بهشتی، مرحوم طالقانی و امام خمینی می‌دانستند امام موسی صدر ملیت ایرانی-لبنانی داشت. امام موسی صدر اولین روحانی‌ای است که از دانشگاه تهران فارغ‌التحصیل شد. امام موسی صدر وقتی شاه به ایشان گفت من تابعیت ایرانی را از شما می‌گیرم، در جواب گفت: شاه تابعیت من را برمی‌دارد من هم صندلی سلطنت وی را برمی‌دارم. امام موسی صدر و شهید چمران برای انقلاب اسلامی در لبنان بسیار کار کردند. من گمان می‌کنم و اعتقاد دارم. البته قبل از آن یک سری مقاومت‌ها از سوی فلسطینی‌ها و کمونیست‌ها نیز بود هر چند یک مقدار هم علیه ما می‌جنگیدند.

امام موسی صدر مجبور می‌شود «حرکه المحرومین افواج المقاومة اللبنانية» را اعلام کند. اما این اسم بسیار طولانی بود پس ام‌هل را از اول هر کلمه می‌گیرند و آن را «امل» نام‌گذاری می‌کند. امل به معنای امید است و جنبش «امل» در سال ۱۹۷۵ یعنی ۴ سال قبل از انقلاب اسلامی ایران اعلام موجودیت می‌کند. باری فلسطینی‌ها نمی‌گذاشتند یک جنبش و تشکیلات برای لبنانی‌ها ایجاد شود چون جوانان شیعه لبنانی بسیار زیاد بودند و در گروه‌های مختلف پراکنده بودند و این گروه‌های ملی، فلسطینی و کمونیستی نمی‌خواستند این جوانان از آنها جدا شده و به امل بپیوندند و کم‌کم شروع به اذیت کردند.

اهداف جنبش امل چیست؟

این جنبش به وسیله ایمان به خدا حرکت می‌کند. ایمان به معنای حقیقی و نه به معنای نظری آن، ایمانی که برای همه فعالیت‌های زندگی و روابط انسانی ما ضروری است تا حدی که تلاش و اعتماد ما مداوم داشته باشد و اشتیاق در وجودمان افزایش یابد. همچنین موجب تصحیح رفتارمان شود.

در مرانامه جنبش امل چیزی هست که می‌گوید: با ایجاد جنبش امل، فلسطینی‌ها می‌گویند طرفدار فلائزه‌هاست. فلائزه‌ها می‌گویند طرفدار فلسطینی‌هاست. احزاب ملی‌گرا و راست می‌گویند چرا می‌جنگند. احزاب چپ می‌گویند

پیش از امام موسی صدر، مردم جبل عامل نسبت به وضعیت و سرنوشت همه مردم لبنان بی اطلاع و بی اعتنا بودند ولی با آغاز عصر بیداری در این کشور، در تکمیل دولت جدید به ایجاد دولت ملی همت گماردند که بذر روشنگری و رویکرد توسط آن عزیز در دل‌ها کاشته شد.

و حسیانه صهیونیست‌ها به این منطقه نگران بود، او در تحکیم وضعیت جنوب صهیونیست‌ها بر لزوم مقاومت در برابر اشغالگران تأکید کرد و بحران جنوب لبنان را بحران همه کشور می‌دانست و به پرورش نیروی انسانی برای پیکار و دفاع از کشور خود پرداخت که شهید مصطفی چمران از جمله آنها بود.
فراخوان او برای توسعه مبارزه، روز به روز افزایش یافت و به همبستگی ملی منجر شد که امروز ثمره این حرکت آن رهبر بزرگ در برابر دیدگان ما قرار دارد.

ایمان به خدا، سازماندهی و وحدت بر اساس دستورات دینی محورهای اصلی فعالیت‌های امام موسی صدر است. امروز افکار آن بزرگوار در میان اندیشمندان جهان نهادینه شده و او توانست بنیان لبنان با هویت و ساختار جدید را در تاریخ معاصر پایه‌ریزی کند که سمبل دفاع و مقاومت و پیروزی در برابر اسرائیل است.
امام در کنار خطرات موجود، صهیونیست‌ها را بزرگترین خطر جهان اسلام و عرب و فرهنگ اسلامی دانست و بر لزوم مقاومت در برابر آنها تا دستیابی صلح و ثبات و امنیت پایدار در خاورمیانه تأکید کرد.

چه فاکتورهایی در این دو نفر وجود داشت که این ارتباط صمیمانه ایجاد شد؟

شهید چمران دانشمندی عالم، مهربان و هنرمند بود. فقیر نبود اما به فقرا و ایتمام توجه خاصی داشت. این صفات را یک‌جا در یک شخص نمی‌توانید پیدا کنید. این اشخاص در تاریخ بسیار نادر هستند. امام موسی صدر نیز چنین صفاتی را داشتند. پس وقتی این دو در یک زمان هستند و برخورد می‌کنند، حتماً ارتباط صمیمانه‌ای ایجاد می‌شود، شهید چمران خانواده‌اش را رها کرده و

بودند، جریانی در مقابل نظام ارباب و رعیتی ایجاد شد. در این شرایط، هر جنبش جدیدی، سیستم حاکم را بر هم می‌زد و به تأمین مطالبات می‌پرداخت ولی در دهه پنجاه با تسلط احزاب سیاسی بر لبنان وضعیت تغییر کرد و امام موسی صدر توانست جنبش مطالبات ملی را پایه‌گذاری و هدایت کند.

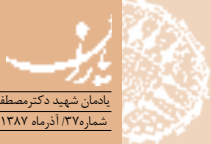
موسی صدر راه جدید و مسیر روشنی را در برابر مردم لبنان گشود و بارقه‌امیدی در دل‌ها ایجاد کرد و مردم جبل عامل پس از رحلت امام شرف‌الدین به تأسی از آن امام روی آوردند.

امام موسی صدر با درک خلاء وحدت به پشتیبانی از مردم لبنان وارد عرصه فعالیت‌های اجتماعی و سیاسی و پس از مدت کوتاهی وارد حوزه تحولات جاری این کشور شد. او نهضت قهرمانانه خود را با تکیه به آگاهی و وحدت بی نظیر آغاز کرد و فریادهای او از مناطق مختلف کشور از مساجد تا کلیساها به گوش می‌رسید و اصلاح ساختار قدرت سیاسی در لبنان مهمترین دغدغه او در مسیر حفظ حقوق شهروندی بود.

پیش از امام موسی صدر، مردم جبل عامل نسبت به وضعیت و سرنوشت همه مردم لبنان بی اطلاع و بی اعتنا بودند ولی با آغاز عصر بیداری در این کشور، در تکمیل دولت جدید به ایجاد دولت ملی همت گماردند که بذر روشنگری و رویکرد توسط آن عزیز در دل‌ها کاشته شد. بیشتر طوایف لبنان تلاش کردند امام موسی صدر در اهداف خود که تحقق مطالبات همه ملت بود، شکست بخورد. اندیشه امام که از منبع الهی نشأت می‌گرفت و همه را به وحدت و همبستگی و تعامل فرامی‌خواند، رفته رفته در لبنان نهادینه شد و مورد اقبال لبنانی‌ها قرار گرفت.

مهمترین محور فعالیت‌های او مبتنی بر تأسیس موسسات اقتصادی و اجتماعی برای طوایف مختلف لبنان به ویژه محرومان این کشور بود و شهروندان به راه امام صدر خواسته‌ها و مطالبات خود را متبلور یافتند و متوجه شدند با پیروی از او می‌توانند به حقوق خود دست یابند.
امام توانست در سال ۱۹۶۹ با رای مردم شیفته، مجلس اعلاء را ایجاد و ریاست آن را بر عهده گرفته و از این طریق دغدغه‌های خود درباره مردم منطقه جبل عامل را مطرح و مطالبات آنها را پیگیری کند.
صدر همواره از مشکلات جنوب لبنان به ویژه هجوم

جنبش آن موقع «حسن حسینی» بود ولی به طور کلی زیاد کار نمی کرد اما آقای نبیه‌بری که معاونش بود فعال بود. بعد انتخابات شد و «حسینی» اعلام کرد که دیگر نمی خواهد کار کند.

آقای چمران هیچ وقت قصد نداشت که دبیر کل جنبش بشود؟

نه اصلاً. شهید چمران شخصیتی بود که دنبال پست و مقام نبود. حتی در ایران هم به زور قبول کرد که نماینده رهبر در ستاد کل نیروها باشد. شهید چمران هر جا مقاومت بود، می رفت هر جا فقیر و محرومیت بود، می رفت. در کنفرانسی که لبنان برگزار شد، شهید چمران نیز حضور داشت و آقای نبیه‌بری دبیر کل جنبش امل شد.

آیا بعد از انقلاب اسلامی کسانی بودند که با شهید چمران و امام موسی صدر مشکل داشتند؟

خود شهید چمران در کتاب لبنان می نویسد: در پیروزی انقلاب اسلامی در بهمن ماه، جمهوری اسلامی آن موقع همه سازمان‌های آزاد به جز «جنبش امل» را دعوت می کند. شهید چمران می نویسد: غصه دارم، علیرغم اینکه جنبش امل اولین جنبشی است که به خاطر انقلاب اسلامی با همه جنگیده است، خب این حرف‌های خود چمران است.

آقای بری و جنبش نظری راجع به لبنان داشتند که آن اشخاص مخالف این نظر بودند. وقتی اسرائیل لبنان را اشغال کرد و رسید به بیروت، «امل» بود که جلوی آنها ایستادگی کرد. «امل» ۱/۵ ماه نگذاشت اسرائیل وارد بیروت بشود و در «خلده» مقاومت کرد. سفیر الجزایر وقتی دید چند نفر از جنبش امل جلوی ارتش اسرائیل را گرفته و بچه‌های امل، تانک‌های اسرائیلی را گرفته‌اند و در بیروت با آنها به گردش می پردازند. الجزایر گفت، بورس می دهم هر تعداد دانشجو می خواهد بیاید اینجا تحصیل کنند. اما برخی با «امل» مخالف بودند و نظرات خاص خود را درباره لبنان داشتند، پس رفتند یک جنبش مخالف امل در لبنان تأسیس کردند. اما از آن موقع تا ۱۹۹۰ جنبش امل ستون مقاومت ضد اسرائیلی بوده است و ما در مقاومت ضد اسرائیل، بیش از ۱۵۰۰ شهید داده‌ایم. ما جنگیدیم تا لبنان تقسیم نشود. یک جنگ به نام جنگ «علم» (جنگ پرچم)، که امل جنگید تا پرچم لبنان حفظ شود و با دروزی‌ها و سایر گروه‌ها جنگیدند. آن موقع «حزب‌الله» به وجود آمده بود البته نظرات حزب‌الله در آن موقع و الان ۱۸۰ درجه

چرا نمی جنگند. شاهنشاهی می گوید این طرفدار کمونیست است و کمونیست‌ها می گویند طرفدار شاه است. کسانی می گویند چرا اصلاً وارد سیاست می شوید؟ تدریجاً می گویند چرا کاری نمی کنید؟ این معلوم می کند خط امام موسی صدر چگونه بوده و از هیچ جناحی تأثیری نمی پذیرفته است بلکه روی نظر و عقیده خود بوده و معتقد است که رأی خودش صلاح است و روی آن مقاومت می کرد.

از فعالیت‌های جنبش امل دور نشویم. بله! جنبش امل، آن زمان بر ضد اسرائیل کارهای زیادی کرد. آن زمان که سید احمد خمینی در لبنان بوده با شهید چمران در صف رزم هستند. آنها تفنگ به دست گرفته‌اند و پشتشان تانکی است که روی آن نوشته «افواج المقاومة اللبنانية». با گذر زمان کم‌کم جنبش امل تسلط زیادی در لبنان و در مقاومت پیدا کرد.

مردم لبنان به چمران چگونه نگاه می کردند آیا به عنوان یک ایرانی که به لبنان آمده او را می پذیرفتند؟

ببینید، آن موقع ایرانی نبود. یعنی نمی توانید بگویید ایرانی. ایران اینطوری نبود و بسیار با الان فرق دارد. آن موقع اصلاً نمی توانست کسی بنشیند و شهید چمران را بشناسد. همه برایش احترام قائل بودند. علی‌رغم اینکه خیلی از بچه‌های ایرانی مخالف او بودند و بعضی‌ها می گفتند شهید چمران جاسوس آمریکاست. این را قبول دارید یا نه؟

چپ‌ها این را می گفتند؟

بله! عین این را می گفتند. موقعی که با فلسطینی‌ها درگیر می شدید، آیا آنها به جای اینکه وقت بگذارند با اسرائیل بجنگند با جنبش امل درگیر می شدند؟

نه فقط با جنبش امل. شیعیان لبنان خانه‌ها، دخترها، همه چیزهایشان را دادند به فلسطینی‌ها. اما فلسطینی‌ها در مقابل این چه چیز به شیعیان لبنان می دادند: ستم. من قطعاً همه فلسطینی‌ها را نمی گویم. اما گروه‌هایی بودند که مخالف این خط بودند و در لبنان تسلط داشتند و خیلی ما را اذیت کردند و خیلی سعی کردند ما را با گروه‌های دیگر لبنانی از بین ببرند.

پس فضای ناگواری بوده‌است؟

در هر شهری ۱۰ تا ۲۰ نفر از جنبش بودند و مردم هم از طرفداران جنبش بودند. جنبش ما اینگونه شروع به حرکت کرد و فلسطینی‌ها، ملی‌گراها و گروه‌های دیگر که مسلط بودند نمی خواستند این ۲۰ نفر کارشان را ادامه بدهند و بین آنها درگیری ایجاد می شد. هدف ما جمع کردن جوانان شیعه بود که در گروه‌های دیگر فعالیت می کردند.

بعد وقتی تعدادشان زیاد شد، کجا آموزش می دیدند؟

همه یک جا آموزش نمی دیدند و دوره‌های آموزشی برگزار می شد. ۱۰۰ نفر، ۲۰۰ نفر در بقاع در ژانتا و ... شهید چمران این آموزش‌ها را بلد بود و فلسطینی‌ها بودند که به این گروه‌ها آموزش می دادند. حالا کم‌کم به ۱۹۷۸ یعنی از آن وقت شهید چمران جنبش را در لبنان رها نکرد تا این که در سال ۱۹۸۱ به ایران بازگشت. یک هیئتی از مسئولین جنبش امل از جمله آقای «نبیه‌بری» و شهید چمران با یک هوایم‌های مخصوص آمدند خدمت امام خمینی (ره) جهت عرض تبریک پیروزی انقلاب. آن وقت آقای بری معاون و دبیر کل جنبش بودند. آمدند اینجا و امام خمینی (ره) وقتی با ایشان ملاقات داشتند، گفتند، سوغاتی خوبی برای ما آوردی. گفتند چی؟ امام خمینی فرمود: دکتر چمران ایشان باید اینجا بمانند. و دیگر از آن وقت شهید چمران ماندند و آنها برگشتند.

در دوره ۱۹۷۸ تا ۱۹۸۱ جنبش امل چگونه اداره می شد و نقش شهید چمران چه بود؟

نقش ایشان عین قبل بود. وی مسئول اجرایی جنبش بود و بسیار نفوذ و تسلط در جنبش داشت و همه به حرف ایشان گوش می کردند و ستون فقرات مقاومت بودند. دبیر کل

تفاوت داشته است. الان «حزب‌ا.» و «امل» مثل شمشیر امام علی (ع) است که دو شاخه دارد. الان یک اتحادیه داریم که بی نظیر است. دیگر نمی شود این اتحادیه شکست بخورد. از مسائل ریز تا استراتژیک جنبش و حزب‌الله را امروز به توافق رسیده‌ایم.

برگردیم به فضای اولیه‌ای که شما ترسیم کردید که شهید چمران به ایران می آید و آقای «بری» برمی گردند و ریاست جنبش را بر عهده می گیرند. زمانی طی نمی شود و شهید چمران به شهادت می رسند.

بله! درست یک سال بعد از آن.

واکنش سازمانی و مردمی که چمران را می شناختند در رابطه با این خبر چه بود؟

ببینید! امل از ۱۰ نفر به ۱ میلیون نفر رسیده است و هر سال بزرگ‌تر می شود. شیعیان لبنان ۲ قسمت هستند، بالغ بر ۹۰ درصد از شیعیان لبنان عضو «امل» یا «حزب‌الله» هستند و تنها چند درصد در سایر گروه‌ها قرار دارند. علیرغم اینکه امل از همه گروه‌های لبنانی ضربه خورده و با همه گروه‌های لبنانی جنگیده است، ولی الحمدالله... چون ریشه این نمره را امام موسی صدر و شهید چمران کاشته‌اند، هیچ طوری نمی شود.

شهادت شهید چمران برای لبنانی‌ها و «املی‌ها» تا چه اندازه ناراحت کننده بوده است؟

شاید باور نکنید و نمی خواهم مبالغه هم بکنم، ما چمران را به عنوان رهبر می دانیم و سازمان‌هایی که در لبنان به نام شهید چمران داریم، فکر می کنم بیشتر از ۷ تا باشد. به طور کلی ما برای شهید چمران خیلی احترام قائلیم و جایگاه والایی دارند. نه فقط پیش جنبش امل بلکه در نزد تمام شیعیان لبنان جایگاه محفوظی دارند. مراسم سالگرد شهید چمران در لبنان، در چند جا برگزار می شود و مدارس زیادی و مؤسسات بسیار بزرگی به نام ایشان است. حتی هر سال عشق مردم به ایشان بیشتر می شود و بیشتر با ایشان آشنا می شوند. ■

ما برای شهید چمران خیلی احترام قائلیم و جایگاه والایی دارند. نه فقط پیش جنبش امل بلکه در نزد تمام شیعیان لبنان جایگاه محفوظی دارند. مراسم سالگرد شهید چمران در لبنان، در چند جا برگزار می شود و مدارس زیادی و مؤسسات بسیار بزرگی به نام ایشان است. حتی هر سال عشق مردم به ایشان بیشتر می شود و بیشتر با ایشان آشنا می شوند.